

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
معاونت بهداشت

واکسن پنج گانه (بتاوالان)

DTP-HEPB-HIB

راهنمای کارکنان بهداشتی

به همراه پاسخ به سوالات رایج

ایمنسازی یکی از شناخته شده ترین و موثرترین روش پیشگیری از بیماری های دوران کودکی است. در ۳۰ سال گذشته پس از آغاز برنامه توسعه ایمن سازی (EPI)، دستاوردهای مهمی در جهت پیشگیری و کنترل بیماری های قابل پیشگیری با واکسن و ارتقای سلامت کودکان در کشورمان حاصل شده است. در حال حاضر کلیه کودکان کشور علیه بیماری های دیفتری، سیاه سرفه، کزاز فلج اطفال، سرخک، سرخجه، اوریون، سل و هیپاتیت B واکسینه می شوند. بیماری های سرخک، سرخجه مادرزادی، کزاز نوزادی در مرحله حذف قرار دارند، ۱۴ سال است که کشور عاری از بیماری فلج اطفال است و بیماری های دیفتری، سیاه سرفه و اوریون کنترل شده اند. میزان حاملین مزمن هیپاتیت B از بیش از ۳ درصد در سال ۱۳۷۰ به کمتر از ۲ درصد کاهش یافته است. کلیدی ترین استراتژی برای دستیابی به دستاوردهای مذکور، پوشش بالای ایمن سازی جاری کودکان و سایر گروه های هدف است که در سطوح شهرستانی و کشوری بالای ۹۵ درصد بوده است. ادغام واکسن پنج گانه (پنتاوالان) در برنامه توسعه ایمن سازی سبب ارتقای سلامت کودکان از طریق کاهش میزان بروز پنومونی و مننژیت های حاصله از هموفیلوس انفلوانزا نوع (Hib) (b) خواهد شد. این راهنما شامل دو بخش است:

بخش اول در مورد جنبه های کلیدی بکارگیری واکسن پنج گانه (پنتاوالان) است، **بخش دوم** پاسخ سوالات رایج در مورد واکسن پنج گانه را ارائه می دهد.

بخش اول

واکسن پنج گانه سبب حفاظت کودک علیه ۵ بیماری تهدید کننده زندگی یعنی دیفتری، سیاه سرفه، کزاز، هیپاتیت B و هموفیلوس انفلوانزا نوع B می شود. هر چند دیفتری، کزاز و سیاه سرفه (DTP) و هیپاتیت B قبلاً جزء برنامه جاری ایمنسازی کودکان بوده اند ولیکن واکسن هموفیلوس انفلوانزا نوع B Haemophilus Influenza type b (Hib) جز جدید / پنجم است. به این ترکیب ۵ نوع واکسن با هم، پنج گانه (پنتاوالان) می گویند. واکسن هموفیلوس انفلوانزا (Hib) از بیماری های خطرناک/ کشنده ای که بوسیله هموفیلوس انفلوانزا نوع B حاصل می شود مثل

پنومونی، مننژیت، باکتری می، تورم اپی گلوت، آرتزیت سپتیک (عفونت چرکی مفصل) پیشگیری می کند. واکسن پنج گانه تعداد تزریق به کودک را کاهش می دهد و بر علیه پنج بیماری مذکور ایمنی ایجاد می کند.

نکات مهم که باید به خاطر داشته باشید :

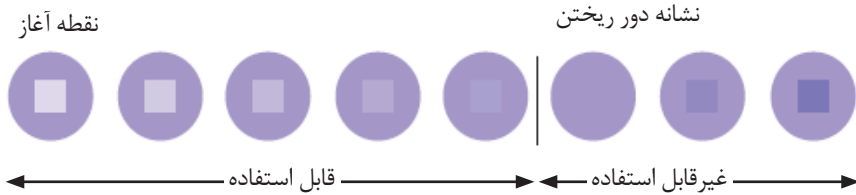
واکسن پنج گانه جایگزین واکسن های فعلی ثلاث (DTP) و هیپاتیت ب در سنین ۲، ۴ و ۶ ماهگی در برنامه واکسیناسیون شده است. به علاوه:

- دریافت واکسن هیپاتیت ب بدو تولد طبق برنامه قبل ادامه خواهد داشت
- زمان دریافت یادآور واکسن سه گانه (DTP) در ۱۸ ماهگی و ۶ سالگی همانند برنامه سابق ادامه خواهد یافت. جدول ذیل جدول بازنگری شده برنامه ایمنسازی کودکان است :

برنامه	واکسن
بدو تولد	ب ث ژ، هیپاتیت ب، فلج اطفال خوراکی
۲، ۴ و ۶ ماهگی	پنج گانه (سه گانه + هیپاتیت ب + هموفیلوس انفلوانزا)، فلج اطفال خوراکی
۱۲ ماهگی	MMR
۱۸ ماهگی	MMR یادآور اول سه گانه، یادآور فلج اطفال خوراکی،
۶ سالگی	یادآور دوم سه گانه، یادآور فلج اطفال خوراکی

در برنامه ایمن سازی، واکسن پنج گانه بصورت مابعی است که در یک ویال توزیع می شود. در مراکز شهری ویال ۱۰ دزی و در مراکز روستایی ویال تک دزی توزیع می شود تا میزان اتلاف واکسن به حداقل ممکن برسد. ویال های ۱۰ دزی را به شرط رعایت دستورالعمل واکسن سه گانه، می توان تا یک ماه پس از اولین استفاده، مورد استفاده قرار داد. هر دز واکسن نیم میلی لیتر (۰.۵ml) است که باید در قسمت قدامی خارجی نیمه ران سمت چپ با سرنگ AD و بصورت داخل عضلانی تزریق گردد. سرنگ و سرسوزن استفاده شده و سایر ضایعات را طبق دستورالعمل های قبلی دفع کنید (داخل سیفتی باکس بیندازید). واکسن پنج گانه واکسن حساس به یخ زدگی است (مثل سه گانه و هیپاتیت ب) و بنابراین باید در درجه حرارت ۲-۸ درجه سانتی

گردد در یخچال، کلد باکس و واکسن کریر نگه داری و حمل شود. اگر واکسن یخ زد یا شاخص ویال واکسن (VVM) آن به نقطه دور ریختن رسید، با رعایت ضوابط مربوطه، آن را دور بریزید.

در VVM غیر قابل استفاده، رنگ مربع داخلی مانند دایره (بیرونی) یا تیره تر از آن است.

موارد پیامدهای نامطلوب ایمنسازی (AEFI) احتمالی (خفیف یا شدید) باید براساس دستورالعمل مراقبت پیامدهای نامطلوب ایمنسازی گزارش و پیگیری شود.

بخش ۲

سوال هایی که مکرراً در مورد واکسن پنج گانه پرسیده می شود

هموفیلوس آنفلوانزا نوع ب (Hib) چیست؟ چه بیماری را موجب می شود؟

هموفیلوس آنفلوانزا نوع ب یک باکتری است که موجب عفونت های شدید، که در ذیل لیست شده، می شود و با Hib که حروف مخفف ابتدای نام آن است نشان داده می شود:

- مننژیت باکتریایی - التهاب غشایی که نخاع و مغز را پوشانده و محافظت می کند. این بیماری بسیار خطرناک / کشنده است.
- پنومونی - عفونت ریه ها
- سپتی سمی - انتشار باکتری بیماری زا در خون
- آرتریت سپتیک - عفونت چرکی مفصل
- التهاب اپی گلوت - التهاب اپی گلوت (ناحیه اطراف تارهای صوتی) و انسداد مجاری هوایی

آیا هموفیلوس آنفلوانزا نوع ب (Hib) سبب بیماری آنفلوانزا می شود؟
خیر، علیرغم تشابه اسمی، عامل بیماری آنفلوانزا یک ویروس به همین نام است ولیکن هموفیلوس آنفلوانزا یک باکتری است.

چرا بیماری Hib یک مسئله بهداشت عمومی است؟
بیماری Hib یک مسئله بهداشت عمومی است زیرا موجب بیماری شدیدی مانند پنومونی و مننژیت می شود که موجب بستری شدن کودک در بیمارستان یا مرگ می شود.

عفونت Hib چگونه گسترش می یابد؟
باکتری هموفیلوس آنفلوانزا از طریق قطرات بزاق کودکی که سرفه یا عطسه می کند از یک کودک به کودک دیگر سرایت می کند. همچنین عفونت در بین کودکانی که اسباب بازی های مشترک و سایر لوازمی که به دهان می برند، گسترش می یابد.

چه کسی مستعد ابتلا به عفونت است؟ چه کسی بیشتر در خطر است؟
هموفیلوس آنفلوانزا بیشتر در کودکان زیر ۵ سال موجب بیماری می شود، کودکان ۱۸-۴ ماهه بیشتر در معرض خطرند. تا سن پنج سالگی، بیشتر کودکان آنتی بادی بر علیه بیماری ایجاد می کنند، بنابراین ایجاد بیماری شدید به علت هموفیلوس آنفلوانزا نوع ب در کودکان بزرگتر و بالغین غیرمعمول است.

آیا آنتی بیوتیک ها بر علیه عفونت حاصله از هموفیلوس آنفلوانزا موثرند؟
آنتی بیوتیک ها برای درمان بیماری حاصله از هموفیلوس آنفلوانزا استفاده می شوند، اما آنها همیشه موثر نیستند. هنوز با تجویز آنتی بیوتیک ها و بهترین مراقبت های پزشکی، ۳ تا ۵ درصد بیماران مننژیتی می میرند. بعضی از سویه های هموفیلوس آنفلوانزا اکنون به آنتی بیوتیک ها مقاوم شده اند و درمان آنها هنوز خیلی سخت است.

چگونه میتوانیم از ابتلا به بیماری پیشگیری کنیم؟
بیشتر انواع عفونت های هموفیلوس آنفلوانزا را می توان فقط با واکسن پیشگیری

کرد. بخش کوچکی از موارد را میتوان با دادن آنتی بیوتیک پیشگیرانه به اعضای خانواده کودک مبتلا محافظت کرد ولی در بهترین شرایط این موارد فقط ۲-۱ درصد موارد را شامل می شود.

محدودیت های واکسن هموفیلوس انفلوانزا چیست؟

واکسن هموفیلوس انفلوانزا فقط از ابتلا به بیماری که توسط باکتری هموفیلوس انفلوانزا نوع ب ایجاد می شود، محافظت می نماید. بدین معنی که بعد از ایمن سازی (دریافت هموفیلوس انفلوانزا)، کودک ممکن است دچار پنومونی، مننژیت یا انفلوانزا ناشی از سایر باکتریها یا ویروسها بشود.

چه کسانی باید با واکسن هموفیلوس انفلوانزا ایمن سازی شوند؟

بطور کلی، همه کودکان باید واکسن هموفیلوس انفلوانزا را در قالب واکسن پنج گانه به عنوان قسمتی از برنامه جاری ایمن سازی شان دریافت کنند.

چند نوبت واکسن پنج گانه و در چه سنی باید تزریق شود؟

سه نوبت باید دریافت گردد. نوبت اول پنج گانه در ۲ ماهگی دریافت می گردد. دومین و سومین نوبت واکسن پنج گانه بترتیب در ۴ و ۶ ماهگی دریافت گردند. برای هموفیلوس آنفلوانزا دز یادآور در برنامه ایمنسازی توصیه نشده است. ولی یادآورهای واکسن سه گانه همانند قبل تجویز خواهند شد.

چرا واکسن هموفیلوس انفلوانزا به عنوان واکسن پنج گانه دریافت می شود و نه بصورت مجزا؟

برنامه دریافت واکسن های سه گانه، هپاتیت ب و هموفیلوس انفلوانزا مشابه است. بنابراین اگر این سه واکسن بصورت مجزا دریافت شوند کودک سه تزریق در یک زمان خواهد داشت. دریافت واکسن بصورت پنج گانه تعداد تزریق را کاهش خواهد داد.

تا چه سنی واکسن پنج گانه را میتوان تجویز کرد؟

واکسن پنج گانه را می توان به کودکان ۲ تا ۵۹ ماهه تجویز کرد.

اگر کودکی در سنین ۱۲ تا ۵۹ ماهگی مراجعه نماید و تا به حال هیچ دوزی از واکسن نگرفته باشد، چگونه باید واکسن پنج گانه را دریافت کند؟

در اولین مراجعه واکسن پنتاوالان تجویز می شود. یک ماه بعد از اولین مراجعه، واکسن ثلاث و هپاتیت ب تجویز می شود و ۳ ماه بعد از مراجعه دوم (چهار ماه پس از اولین نوبت واکسن) مجدداً واکسن ثلاث و هپاتیت ب تجویز می شود. تجویز سایر واکسن ها و یاد آورهای واکسن ثلاث و فلج اطفال مطابق با برنامه و راهنمای جاری ایمن سازی خواهد بود.

واکسن پنتاوالان چه اثرات جانبی (واکنش هایی) دارد؟

دریافت واکسن پنج گانه موجب واکنش‌های شدید نمی گردد، اگرچه همانند واکسن سه گانه، قرمزی، تورم، درد محل تزریق و تب ممکن است رخ دهد. این علائم معمولاً همان روز دریافت واکسن بروز می کنند و یک تا سه روز بعد از بین میروند. برای تسکین این علائم همانند واکسن سه گانه اقدام می شود.

آیا دلایلی برای منع دریافت واکسن پنج گانه وجود دارد؟

اگرچه واکنش شدید/ خطرناک بعد از دریافت واکسن پنج گانه بسیار نادر است ولی همانند واکسن سه گانه، چنانچه یک کودک در نوبتهای قبلی دچار واکنش حساسیتی شدیدی شده باشد، نباید دز بعدی را دریافت کند. در مواردیکه کودک بدلیل بروز عوارض متناسب به جزء سیاه سرفه، منع دریافت دزهای بعدی این واکسن را دارد نوبت های بعدی با واکسن های توام خردسال، هپاتیت ب و هموفیلوس آنفلوانزا Hib به صورت جداگانه و با همان توالی زمانی خواهد بود.

آیا واکسن پنج گانه برای کودکان با نقایص سیستم ایمنی قابل تجویز است؟

بله، واکسن پنج گانه در این کودکان همانند کودکان معمول، قابل استفاده است.

واکسن پنج گانه به چه اشکالی در دسترس است؟

واکسن پنج گانه به دو شکل مختلف مایع و لیوفلیزه وجود دارد. بدلیل سهولت

استفاده و اجرا، در کشور فقط از نوع تمام مایع واکسن استفاده می شود. ویال های ۱۰ دزی را به شرط رعایت دستورالعمل مشابه واکسن سه گانه، می توان تا یک ماه پس از اولین استفاده، مورد استفاده قرار داد. درج تاریخ اولین استفاده از ویال ۱۰ دزی بر روی ویال واکسن الزامی است.

ثبت داده های ایمن سازی بعد از ادغام واکسن پنج گانه چگونه خواهد شد؟
همه مستندات مورد نیاز برای سایر واکسن های برنامه گسترش ایمنسازی، در این مورد هم باید تهیه و نگهداری شوند. چنانچه هنوز کارت مراقبت کودک و یا دفاتر ثبت واکسیناسیون و یا فرم ۱۰۵ فاقد مکان اختصاصی برای ثبت واکسن پنج گانه است، داده های مربوطه را در همان محل واکسن سه گانه ثبت نموده و در قسمت توضیحات یادداشت نمایید که واکسن پنج گانه در آن تاریخ تجویز شده است.

پیشگیری از ۵ بیماری با دریافت یک واکسن در یافت واکسن مورد نیاز، در زمان درست موهبتی برای زندگی توام با سلامتی

حقایق کلیدی در مورد هموفیلوس آنفلوانزا

۱. هر سال حدود ۲۰۰ هزار کودک زیر ۵ سال در دنیا به علت ابتلا به هموفیلوس آنفلوانزا می میرند.
۲. کودکانی که بعد از ابتلا به بیماری زنده می مانند اغلب بطور دائم فلج می شوند یا ناشنوا شده یا دچار آسیب های مغزی می شوند.
۳. واکسن هموفیلوس می تواند از بیش از یک سوم موارد پنومونی و ۹۰ درصد مننژیت هموفیلوسی پیشگیری کند.
۴. واکسن پنج گانه از ۵ عامل بالقوه کشنده: دیفتری - کزاز - سیاه سرفه - هپاتیت ب و هموفیلوس آنفلوانزا پیشگیری می کند.
۵. دریافت واکسن پنج گانه تعداد تزریق ها به کودک را کاهش می دهد.